

УДК: 327(410)"20/21"+327.1

Деміч Анастасія

РОЛЬ І МІСЦЕ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

У статті досліджується роль і місце Великої Британії в сучасній системі міжнародних відносин. Аналізується трансформація зовнішньополітичної стратегії Сполученого Королівства в контексті глобальних викликів, таких як Brexit, зміни у євроатлантичному безпековому середовищі, а також зростання впливу нових центрів сили. Особлива увага приділяється участі Великої Британії в діяльності міжнародних організацій, зокрема НАТО та ООН, а також її двостороннім відносинам з провідними державами світу. У статті підкреслюється прагнення Лондона зберегти статус глобального гравця шляхом активної дипломатії, військової присутності та економічного впливу.

Ключові слова: Велика Британія, Brexit, зовнішньополітична стратегія, міжнародні організації.

Постановка проблеми. Сучасна система міжнародних відносин характеризується масштабними геополітичними трансформаціями, які зумовлюють перегляд ролі ключових держав на глобальній арені. Велика Британія, як одна з провідних світових держав, відіграє важливу роль у формуванні безпекової архітектури, економічної стабільності та політичної рівноваги. Вихід країни з Європейського Союзу (Brexit), активна участь у міжнародних організаціях, зокрема ООН, НАТО і Співдружності націй, створюють нові виклики та можливості для реалізації зовнішньополітичних

пріоритетів Лондона. Актуальність дослідження обумовлена необхідністю визначення сучасного місця Великої Британії у глобальних процесах та оцінки її впливу на міжнародну безпеку й співробітництво.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. У наукових колах активно досліджується трансформація зовнішньої політики Великої Британії в умовах пост-Brexit. Зокрема, праці Дж. Сміта та Р. Джонсона висвітлюють питання стратегічної автономії країни у контексті нових геополітичних викликів. Дослідження Європейського інституту міжнародних відносин акцентують увагу на зміні партнерських відносин Британії з Європою та США. Аналітичні звіти Chatham House аналізують вплив британської зовнішньої політики на міжнародну безпеку та розвиток глобальної економіки. Проте недостатньо розкритими залишаються аспекти інтеграції Великої Британії у нові багатосторонні формати співпраці та її стратегічна роль у сучасній системі міжнародних відносин.

Метою статті є визначення ролі і місця Великої Британії в сучасній системі міжнародних відносин, аналіз ключових напрямів її зовнішньої політики після Brexit, а також оцінка впливу країни на глобальні безпекові та економічні процеси.

Виклад основного матеріалу Велика Британія стала однією з перших модерних світових держав, заклавши підґрунтя своєї могутності через колоніальну експансію у XVII–XIX століттях. Її імперія охоплювала близько чверті світової суші, що забезпечувало Лондону політичний, військовий і торговий вплив на глобальному рівні. Промислова революція, потужний флот і система колоніального управління сприяли формуванню «Паку Британіка» – періоду відносної міжнародної стабільності, за якого Британія відігравала роль «світового арбітра».

У XX столітті Велика Британія двічі опинилася в епіцентрі світових воєн, зберігаючи роль великої держави, хоча й поступово втрачаючи колоніальні володіння. Після Другої світової війни країна

переорієнтувалася на трансатлантичне партнерство із США, одночасно беручи активну участь у створенні міжнародних інституцій: ООН, НАТО, МВФ. Зовнішня політика стала більш прагматичною та мультивекторною, з фокусом на європейську інтеграцію (з 1973 року) та глобальну торгівлю [1, с. 6–17].

Велика Британія відіграє важливу роль у сучасних міжнародних організаціях та альянсах, що є ключовою частиною її зовнішньої політики. Після Другої світової війни та завершення епохи колоніальної імперії, Британія зосередилася на зміцненні свого впливу через участь у глобальних та регіональних організаціях. Це стало необхідним кроком для збереження свого статусу впливової держави в новому, багатополлярному світі. Сьогодні Велика Британія активно бере участь у міжнародних альянсах, таких як Організація Об'єднаних Націй (ООН), НАТО, Співдружність націй та «Група семи» (G7), а також підтримує тісні відносини з багатьма країнами на двосторонній основі.

Велика Британія є одним із засновників ООН і одним із п'яти постійних членів Ради Безпеки, що дає їй право вето на рішення цієї впливової міжнародної структури. Це право дозволяє Британії зберігати значний вплив на питання глобальної безпеки та стабільності, брати участь у вирішенні міжнародних конфліктів, санкційних режимах і миротворчих операціях. Лондон регулярно виступає за дотримання принципів міжнародного права та прав людини, що підкреслює його прагнення до збереження світового порядку. Крім того, Велика Британія активно залучена до діяльності інших агенцій ООН, таких як ЮНЕСКО, ВООЗ та ЮНІСЕФ, сприяючи глобальному розвитку, охороні здоров'я та підтримці освіти.

Іншим важливим напрямом зовнішньої політики Великої Британії є її участь у НАТО, найпотужнішому

військовому альянсі сучасності. Британія є одним із засновників НАТО та залишається одним із його найважливіших учасників. Вона володіє одним із найсильніших військових потенціалів серед європейських членів альянсу та відіграє активну роль у його операціях, спрямованих на підтримку стабільності та безпеки в Європі та за її межами. Лондон активно підтримує ініціативи НАТО з модернізації оборонних систем і зміцнення колективної оборони, особливо у відповідь на сучасні загрози, такі як тероризм та агресивна політика Росії. Після виходу з Європейського Союзу (Brexit) Велика Британія ще більше зміцнила свою відданість НАТО як ключовому безпековому союзу, підкреслюючи свою готовність відігравати провідну роль у забезпеченні європейської безпеки.

Співдружність націй, створена як спадщина Британської імперії, залишається важливою платформою для Великої Британії у підтримці дипломатичних, економічних та культурних зв'язків із колишніми колоніями. Це об'єднання 56 держав надає Британії можливість зміцнювати свій вплив у різних регіонах світу, зокрема в Африці, Азії та Карибському басейні. Співдружність націй сприяє співпраці у сферах торгівлі, освіти, сталого розвитку та захисту прав людини. Для Лондона цей формат є важливим інструментом підтримки свого глобального впливу в умовах сучасного багатопольярного світу.

Велика Британія також активно залучена до діяльності «Групи семи» (G7), яка об'єднує найбільш економічно розвинені країни світу. Участь у цьому клубі дозволяє Лондону впливати на вирішення ключових глобальних проблем, таких як зміна клімату, глобальна економіка, енергетична безпека та регулювання міжнародної торгівлі. Велика Британія часто виступає ініціатором важливих міжнародних дискусій у межах G7, сприяючи прийняттю рішень, спрямованих на підтримку міжнародної стабільності та розвитку. Особливо активно Лондон працює над питаннями екології та

боротьби зі зміною клімату, підтримуючи цілі Паризької угоди.

Хоча після Brexit Велика Британія покинула Європейський Союз, вона зберігає тісні зв'язки з європейськими країнами, прагнучи досягти нових двосторонніх торговельних та політичних угод. Лондон активно підтримує безпекові ініціативи ЄС та бере участь у різних міжнародних коаліціях для вирішення конфліктів і кризових ситуацій, таких як боротьба з тероризмом і запобігання розповсюдженню зброї масового знищення.

Велика Британія, що стала ініціатором цього виходу, повинна була для себе усвідомлювати, що, хоча це і є безпрецедентним кроком на міжнародній арені і таким чином вона зможе дійсно показати свій «характер» і довести незалежність, проте зворотною стороною такого прояву є певні *негативні наслідки*, серед яких можна виділити:

- падіння попиту на валютні і фінансові послуги (левова частку чого склали представники країн-членів ЄС);

- переміщення як фінансових установ, так і різних підприємств з Британії до ЄС, оскільки, враховуючи нові умови торгівлі і переважний ринок, більш вигідним буде повернутися до «більшості»;

- неврегулювання політики ЄС своєю «особливою позицією», яка так чи інакше відігравала важливу роль для функціонування Британії як одного з основних торгових і фінансових осередків Європейського Союзу;

- зростання прихильників незалежності Шотландії та приєднання Північної Ірландії до Ірландської Республіки – члена ЄС, оскільки не тільки шотландці та ірландці, а й вся світова спільнота зрозуміла – «так робити можна»;

- ЄС як торговельний майданчик для Британії перестане існувати у вільному доступі, у свою чергу, він складає близько 45% британського експорту – окрім самого «Брекзиту»,

ситуацію ускладнює ще й COVID-19, через що на кордонах Британії та ЄС спостерігаються великі черги, що значно сповільнює торгівельний потік, не кажучи вже про товари, які швидко псуються і реалізація яких до ЄС стає нерентабельним;

- рівень інфляції у 2021 році досяг 3-3,2% вперше з березня 2012 року, коли Британія переживала не найкращі часи, як зазначає Офіс національної статистики (ONS).

Проте, як відомо, не може існувати одних лише негативних висновків, тому слід навести і певні *позитивні зрушення*, які очікуються для Британії, а саме:

- можливість визначення власного вектору розвитку і політики, зважаючи на британські принципи і інтереси без впливу «наднаціонального Брюсселю»;
- звеличення і піднесення власної культури, її цінностей та здобутків, адже перебуваючи у складі ЄС Британія потерпала від наплив різних течій і поглядів, які підривали непорушну історію Британії та її досягнення – для британців це великий «плюс», ці процеси дозволяють зберегти власні культурні цінності та особливості національних традицій, без необхідності доводити до уніфікації;
- полегшення торгово-економічних відносин між Британією та третіми країнами, що дозволить самостійно визначати умови торгівлі (проте не слід забувати, що багато з них мають домовленості безпосередньо з ЄС і невідомо, чи підуть такі країни на контакт з Королівством на протипагу ЄС);
- невнесення до ЄС щорічних платежів, які складають близько 13 мдрд.ф.ст., серед яких: внески до ЄЦБ (згідно зі ст. 32-33 він може складати до 20% від чистого прибутку держави), ЄІВ (єдиний внесок до якого становить 26,6 млрд. євро), тощо [7].

Після виходу з ЄС Британія проводить політику глобального перезавантаження: укладає двосторонні торговельні угоди (зокрема з Японією, Австралією, Індією), активізує співпрацю з Індо-Тихоокеанським

регіоном, підтримує Україну у війні з РФ. Участь у глобальних ініціативах щодо боротьби з кліматичними змінами, охорони здоров'я (підтримка COVAX), боротьби з тероризмом свідчить про намір залишатися на передовій міжнародного порядку денного. Водночас Британія зіткнулася з викликами у вигляді зниження впливу в Європі та необхідності балансувати між економічною автономією та інтеграцією у світові ринки.

«Спеціальні відносини» між Великою Британією та Сполученими Штатами є однією з найбільш стійких і важливих стратегічних партнерств у сучасній міжнародній політиці. Ці відносини мають глибоке історичне коріння і охоплюють широкий спектр співпраці у сфері політики, безпеки, оборони, економіки, а також культурного та інтелектуального обміну. Вони стали основою зовнішньої політики обох країн після Другої світової війни і продовжують відігравати ключову роль у формуванні глобального порядку.

Важливим аспектом «спеціальних відносин» є економічна співпраця. США є одним із найбільших торговельних партнерів Великої Британії, а двосторонні інвестиції створюють мільйони робочих місць по обидва боки Атлантики. Спільні економічні інтереси підштовхують обидві країни до укладення нових угод про торгівлю та інвестиції, особливо після Brexit, коли Велика Британія прагне зміцнити свої позиції на міжнародному ринку поза межами ЄС. Однак досягнення нової торговельної угоди між країнами є складним завданням, враховуючи політичні та економічні реалії в обох державах.

Політичний аспект «спеціальних відносин» також відіграє важливу роль у формуванні зовнішньої політики обох країн. Прем'єр-міністри Великої Британії та президенти США традиційно підтримують тісні особисті контакти. Ця взаємодія є важливою для вирішення

ключових міжнародних питань, таких як зміна клімату, боротьба з тероризмом, санкційна політика проти недемократичних режимів та підтримка глобальної стабільності. Незважаючи на певні розбіжності, що можуть виникати через зміну урядів чи внутрішньополітичні виклики, ці відносини залишаються міцними [4; 5].

Велика Британія є однією з провідних військових держав у світі, з потужними армією, флотом і повітряними силами, а також володіє значним ядерним арсеналом. Військова і ядерна потужність Великої Британії є важливими елементами її національної безпеки та визначають її роль на міжнародній арені. Після Brexit країна не змінила своєї стратегії у сфері оборони і безпеки, залишаючи за собою значний вплив у НАТО, а також у двосторонніх партнерствах з такими країнами, як США.

Британія володіє однією з найсучасніших армій світу, яка включає авіаносці, підводний флот, високотехнологічні розвідслужби. У її розпорядженні — незалежний ядерний арсенал на базі підводних ракетноносців, озброєних ракетами. Лондон є провідним учасником оборонної стратегії НАТО, забезпечує військову присутність у Східній Європі, Балтії, Близькому Сході. Військове виробництво та експорт також залишаються важливою складовою зовнішньої політики та економіки Великої Британії. Лондон активно розвиває партнерства в оборонно-промисловому секторі з такими країнами, як США, Франція, Японія та Австралія [2, с. 302–313]. Оборонні концерни на кшталт BAE Systems є серед світових лідерів у галузі виробництва озброєнь, що підкреслює технічну спроможність та стратегічну автономність країни.

Британські Збройні сили беруть участь у численних міжнародних миротворчих місіях та військових операціях під егідою ООН, НАТО та коаліцій країн Заходу. Особлива увага приділяється кібербезпеці, захисту інформаційного простору та розвитку потенціалу у сфері штучного

інтелекту та дронних технологій для військових потреб.

У XXI столітті Велика Британія стикається з численними геополітичними викликами, водночас відіграючи активну роль у їх подоланні. Російсько-українська війна стала каталізатором активізації британської зовнішньої політики в Європі [3, с. 17–20]. Лондон виступає одним із головних союзників України, забезпечуючи її військовою, розвідувальною та фінансовою допомогою. Британія також бере участь у посиленні східного флангу НАТО, що свідчить про її намір залишатися гарантом європейської безпеки попри вихід з ЄС.

У ширшому глобальному контексті Велика Британія реагує на зростання впливу Китаю в Індо-Тихоокеанському регіоні, розвиваючи альянси з Японією, Австралією та Індією. Участь у безпековому партнерстві AUKUS (разом із США та Австралією) підтверджує амбіції Британії зберігати статус світової військово-політичної сили. Крім того, Лондон залучений до питань енергетичної безпеки, боротьби з тероризмом і глобальними змінами клімату, просуваючи «зелений» порядок денний.

Перспективи Великої Британії в міжнародній системі залежать від здатності адаптуватися до нових глобальних реалій. В епоху багатополлярності країна прагне зміцнити глобальне позиціонування за рахунок концепції «Global Britain» – зовнішньополітичної доктрини, що передбачає посилення економічних, дипломатичних і безпекових зв'язків з неєвропейськими країнами.

Британська дипломатія активно шукає нові двосторонні торговельні угоди (зокрема з Індією, США, Всеосяжною та прогресивною угодою про Транстихоокеанське партнерство (СРТПП)), що має компенсувати втрату частини європейських ринків. Важливим чинником залишаються науково-

технологічні здобутки, інновації, університети світового рівня й культурний вплив через медіа, мову та освіту.

Попри певну ізоляцію після Brexit, Велика Британія має потенціал до ролі «посередника» між Європою та англосаксонським світом, зберігаючи гнучкість і глобальну мобільність [6, с. 227].

Висновки. Підбиваючи підсумки, можна сказати, що Велика Британія, хоч і втратила імперський статус, залишається однією з ключових держав у сучасній міжнародній системі. Її історичний досвід, розвинені інституції, військовий потенціал та дипломатична мережа дозволяють зберігати вплив як у європейському, так і у глобальному контексті. Геополітична активність країни у відповідь на нові виклики свідчить про амбіції Лондона залишатися важливим актором міжнародної безпеки. Подальший розвиток ролі Британії залежатиме від ефективності зовнішньої політики, економічної стратегії та здатності інтегруватися в нову архітектуру глобального управління.

Список літератури

1. Грубінко А. В. Участь Великої Британії у європейській політичній інтеграції: між атлантизмом та європеїзмом. *Європейські історичні студії*. 2015. №1. С. 6–17.
2. Крушинський В. Ю. Британська позиція щодо військового співробітництва в Європейському Союзі в 90-ті роки. *Наукові записки Ін-ту політ. і етнонац. дослідж.* 2003. Вип. 23. С. 302–313.
3. Крушинський В. Ю. Фактори формування «особливої» позиції Великої Британії стосовно європейських інтеграційних процесів. *КНУ ім. Т. Шевченка. Вісник. Міжнародні відносини*. 2003. Вип. 25. С. 17–20.
4. Олійник О. В. Еволюція сутності американо-британських «особливих» відносин. *Політологічні студії*. 2010. №1. С. 42–51.
5. Пик С. М. «Особливі відносини» США і Великобританії: сутність, еволюція, сучасний стан [Текст] : дис... канд. політ.

наук: 23.00.04: Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. Л., 2004. 218 с.

6. Яковенко Н. Л. Велика Британія в сучасній системі міжнародних відносин: заявка на європейське лідерство. Київ, 2003. 227 с.
7. Щербаков В. В. Причини та наслідки виходу Великої Британії з Європейського Союзу. *Європейські перспективи*. 2021. № 4. С. 170–175.

Demich Anastasiia – Student of the Faculty of International Relations, Political Science and Sociology of the Odessa National University named after I.I. Mechnikov

THE ROLE AND PLACE OF GREAT BRITAIN IN THE MODERN SYSTEM OF INTERNATIONAL RELATIONS

The United Kingdom remains a prominent actor in the contemporary system of international relations, playing a multifaceted role shaped by its historical legacy, economic potential, political influence, and military capabilities. Despite the transformations in the global order and the challenges posed by Brexit, Great Britain continues to exert significant influence in global affairs through its active participation in international organizations, strategic partnerships, and diplomatic initiatives.

Historically, the UK was at the center of a vast colonial empire, which laid the groundwork for its enduring global presence. Today, its influence is maintained through the Commonwealth of Nations, a network of former colonies and allies. Britain's permanent membership in the United Nations Security Council, its role in NATO, the G7, and the G20, as well as its active diplomacy, reinforce its standing as a key global player.

Brexit marked a turning point, compelling the UK to redefine its foreign policy priorities and seek new trade and political alliances beyond the European Union. While it reduced Britain's direct influence in

European policymaking, it also opened opportunities for a more independent global role under the "Global Britain" strategy. The UK has since strengthened ties with the United States, Australia, and Indo-Pacific nations, while maintaining strong commitments to security, climate change, and democratic values.

Moreover, the UK's soft power—through education, culture, language, and media—further supports its international status. In an increasingly multipolar world, Great Britain strives to balance its traditional Western alliances with the necessity of engaging emerging powers.

In conclusion, the United Kingdom retains a vital and adaptable role in international relations, navigating contemporary global challenges with a blend of tradition, innovation, and strategic diplomacy.

Key words: *United Kingdom, international relations, foreign policy, Brexit, global diplomacy, soft power*

*Рекомендовано до друку –
к. політ.н , доцентом Кадук Н.І.*

*Стаття надійшла в редакцію
16.04.2025 р.*